

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

THE CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT FOR OLDER PERSONS

ชลวิทย์ เจียรจิตต์*

Cholvit Jearajit

Received: November 11, 2018

Revised: March 23, 2019

Accepted: March 26, 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ” มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ข้อได้แก่ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ (2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางและเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ และ (3) เพื่อเสนอรูปแบบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่า **ประการที่หนึ่ง** เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อนกับครอบครัว รองลงมาคือต้องการไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมที่ดึงดูดใจตามลำดับ ขณะที่ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านความคาดหวังต่อแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าการเก็บค่าเข้ามีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด **ประการที่สอง** แนวทางและเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุมี 3 แนวทางสำคัญคือการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบธุรกิจการท่องเที่ยวที่ก้าวหน้าและเป็นธรรมแก่นักท่องเที่ยว ขณะที่การพัฒนาเครือข่ายจำเป็นต้องมีเครือข่ายที่สำคัญในการร่วมเป็นภาคีผลักดันการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอย่างน้อย 3 เครือข่ายคือเครือข่ายท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

* Department of Sociology, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University

เครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และเครือข่ายภาครัฐ **ประการที่สาม** การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอรูปแบบนโยบาย 3 รูปแบบเพื่อการพัฒนาและยกระดับปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุได้แก่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุระดับอนุภูมิภาค การพัฒนานโยบายสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้สูงอายุและครอบครัว และการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ **ข้อเสนอแนะ** สำนักงานรัฐมนตรี ต้องเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดให้มีกิจกรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The study of “The Cultural Tourism Development for Older Persons” has 3 purposes: (1) to examine and analyze opinions of older persons toward the cultural tourism development for older persons; (2) to analyze ways and the network of cultural tourism development for older persons; and (3) to propose policies of cultural tourism development for older persons. This mixed method research includes quantitative research methodology and qualitative research methodology.

The results revealed that, firstly, the reasons for cultural tourism for most of the sample groups are family relaxation, praying and making merit, and attractive activities of cultural tourism. While the opinions of expectation toward cultural tourism for older persons expressed that the sample group similarly agreed most with the influence of entrance fee toward the decision of cultural and Buddhism-based tourism, then the suitable staff in cultural and Buddhism-based tourism areas providing proper services to older persons. Secondly, it was found that there are 3 ways to develop the cultural tourism: research and development of cultural tourism, stimulating Local Administrative Organization as the main host for tourism

development, and expanding advanced and impartial tourism business system for tourists. Additionally, the results revealed that network development requires at least 3 essential associations: local network of cultural tourism, entrepreneurial network of cultural tourism, and governmental network. Lastly, this research proposes 3 policies developing and advancing cultural tourism for older persons: developing sub-region travel routes of cultural tourism for older persons, encouraging tax benefit policies for older persons and their family, and expanding information for cultural tourism for older persons.

This research presents suggestions that the Prime Minister's Office to become the center to creating cultural tourism plans together with the Ministry of Tourism and Sports, the Ministry of Culture, the National Office of Buddhism, and the Ministry of Social Development and Human Security, by hosting activities promoting tourism for Thai and foreign older tourists.

Keywords: Cultural Tourism, Older Persons

1. บทนำ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของสังคมไทยเป็นสถานการณ์และแนวโน้มทางประชากรที่ชัดเจนอย่างมาก จากการสำรวจของ National Statistical Office of Thailand (2014) พบว่าจำนวนผู้สูงอายุของสังคมไทยมีทั้งสิ้น 10,014,705 คน หรือประมาณร้อยละ 14.9 ของประชากรไทย รวมทั้งยังมีแนวโน้มที่ชัดเจนว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงอายุในมิติต่างๆ จึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ความน่าสนใจประการหนึ่งของการเข้าสู่สังคมสูงอายุในสังคมไทยคือการคำนึงถึงการใช้เวลาว่างภายหลังเข้าสู่วัยดังกล่าวของผู้สูงอายุ จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับการสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ. 2559 พบว่าผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่เดินทางท่องเที่ยววันน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงวัยอื่น โดยผู้สูงอายุออกเดินทางท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 50.7 ทั้งนี้จากการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผู้สูงอายุในประเทศไทยของ Thee Tirachinda and Sombat Kanchanakit (2014) พบว่าจุดแข็งของการท่องเที่ยวไทยสำหรับผู้สูงอายุคือความคุ้มค่าของการท่องเที่ยว

โดยเฉพาะมีการบริการที่ดีและมีแหล่งท่องเที่ยวทางหลากหลาย ขณะที่จุดอ่อนคือความไม่มั่นคงทางการเมืองและสภาพปัญหาการจราจร ตลอดจนการไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการดูแลที่ได้มาตรฐานให้กับนักท่องเที่ยว

การศึกษาบทบาทที่เกี่ยวข้องกันระหว่างวัดและการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ นั้น งานของ Saowapa Pornsiripong, Khwanchit Sasiwongsaroj, and Yongyut Burasit (2014) พบว่า ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้วัดในสังคมไทยสามารถรองรับกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุได้นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึง ปัจจัยสำคัญ 6 ด้านด้วยกัน (1) ความพร้อมทางด้านกายภาพ ซึ่งพบว่าวัดส่วนใหญ่มีสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชนให้ผู้สูงอายุเดินทางไปร่วมกิจกรรมได้สะดวก มีอาคาร สถานที่ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (2) การมีภาคีเครือข่ายการทำงาน เพื่อช่วยพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้สูงอายุ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ อาจมีงบประมาณและกิจกรรมในการสนับสนุน (3) การจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการบรรยายธรรมหรือกิจกรรมเชิงพุทธ (4) การมีความพร้อมของบุคลากร มีพระสงฆ์ แม่ชี เณร อุบาสก อุบาสิกา (5) การมีทรัพยากรที่สามารถระดมได้จากญาติธรรม โดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากรัฐ และ (6) เจ้าอาวาสวัดส่วนใหญ่มีความตระหนักว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยใช้พื้นที่สาธารณะทางศาสนาร่วมด้วยอีก เช่นงานของความสัมพันธ์ของศาสนากับ Chaeyoon Lim and Robert D. Putnam (2010) ที่ชื่อว่า “Religion, social networks, and subjective well-being” ที่ได้เสนอให้เห็นว่าการที่สมาชิกในสังคมได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาจะส่งผลให้เกิดเครือข่ายทางสังคมและความช่วยเหลือเกื้อหนุนในลักษณะสมาชิกที่มีความเป็นพวกเดียวกันในลักษณะต่างๆ ซึ่งจะสร้างให้สมาชิกของชุมชนทางศาสนานั้น มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

จึงจะเห็นได้ว่าการพัฒนาพื้นที่เชิงการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ จึงเป็นอีกหนึ่งกระบวนการ และกิจกรรมที่จะสามารถยกระดับการพัฒนาทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมในเชิงโครงสร้างประชากรให้กับสังคมไทยได้ ซึ่งกล่าวสำหรับการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุนั้น การศึกษาของ Korawan Sangkakorn and others (2015) เสนอว่าการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขและความสบายใจ รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุคือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดีคำนึงถึงความคุ้มค่าในการซื้อบริการ ต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัย

ความมั่นใจด้านบริการ คุณแลสุขภาพที่ดีโดยยินดีจ่ายเงินเพิ่มขึ้น และต้องการกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และสุขภาพ นอกจากนี้ยังควรเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่สามารถหาข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ละเอียดและข้อมูลเชิงลึกกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์และอาจมีความต้องการจากนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกทางร่างกาย รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินการก็ควรสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นจะเห็นว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะสนใจคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประจำถิ่น ประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาปัญญาและแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น งานของ Razaq Raj, Kevin Griffin and Nigel Morpeth (2013) ได้เสนอให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่าปัจจุบันตลาดการท่องเที่ยวระดับนานาชาติมีความต้องการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเคลื่อนย้ายหรือท่องเที่ยวของผู้คนที่สะดวกและมีจำนวนมากขึ้น การให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัฒนธรรมมากขึ้น รวมทั้งการตระถึงคุณค่าของวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวตนและสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายเฉพาะถิ่นเมื่อต้องเผชิญกับโลกวิวัฒน์ที่มีแนวโน้มจะสร้างสินค้าเชิงเดี่ยวมากขึ้น ขณะทำงานของ Phra Suthirattanabundit (Suthit Oboun) (2017) ที่ชื่อว่า “การท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม : นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” เสนอว่าหากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสังคมไทย และประชาคมอาเซียนสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ โดยมุ่งเน้นการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนมหาเถรสมาคม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ประจำวัด ให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติ และการพัฒนาพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีการจัดภูมิทัศน์และสถานที่ที่ได้มาตรฐาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2 เพื่อวิเคราะห์แนวทางและเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

2.3 เพื่อเสนอรูปแบบและนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix-Methodology) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาออกตามวิธีการวิจัยดังนี้

1) การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสังเคราะห์เอกสาร ในประเด็นเกี่ยวกับเครือข่ายการพัฒนาสังคม ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมวิทยาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสังคมปัจจุบัน แนวคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตลอดจนข้อมูลและแบบแผนของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาข้อมูลในลักษณะของตัวเลข โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือทางสถิติประเภทต่างๆ เพื่อให้สามารถได้ข้อสรุปเป็นตัวเลขที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และสามารถนำผลลัพธ์จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างอ้างอิงกลับไปยังประชากรได้ (Waranya Patarasuk, 2009) โดยการศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจาก 12 พื้นที่จังหวัดทั่วทุกภูมิภาคได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดหนองคาย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และ จังหวัดภูเก็ตจำนวน 400 คน

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้น (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตัวแทนผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้บริหารสถานท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำนวน 20 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เครือข่ายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน (2) การสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) ในการศึกษาครั้งนี้ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยพระสงฆ์นักวิชาการที่มีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 6 รูป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สรุปผลการศึกษาเชิงปริมาณ

ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ จากการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 416 คน ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ทำการศึกษาคือ 12 จังหวัดทุกภูมิภาคของประเทศ พบว่า เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อนกับครอบครัว รองลงมาคือต้องการไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ ขณะที่ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านความคาดหวังต่อแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในประเด็นเรื่องการเก็บค่าเข้าชมผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ลำดับถัดมาคือเห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีบุคลากรให้บริการแก่ผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม และมีสินค้าที่ราคาเหมาะสมกับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังเห็นว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จะส่งผลกระทบด้านลบให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับหน่วยงานที่ควรมีบทบาทต่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมกิจการผู้สูงอายุ และเครือข่ายผู้สูงอายุประจำท้องถิ่น

4.2 สรุปผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

1) ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าจำเป็นต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานที่กำกับและควบคุมนโยบายการท่องเที่ยวระดับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาและดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เช่น กรมศิลปากร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ควรดำเนินการสำรวจความพร้อมทางทรัพยากรกายภาพ สิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่าสามารถดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงและอนุรักษ์เพื่อขึ้นทะเบียนระดับชาติและระดับนานาชาติ ตลอดจนการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวให้รอบด้าน เพื่อกำหนดแผนและยุทธศาสตร์

การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการมีหน่วยงานระดับปฏิบัติการเข้ามาเป็นหน่วยงานเจ้าภาพในการบูรณาการข้อมูลเพื่อการพัฒนาจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะประสานความร่วมมือและข้อเสนอแนะต่างๆ ให้นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ การมอบหมายภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถือว่ามีความสอดคล้องกับการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุที่สุด

2) ด้านเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่ามีเครือข่ายที่สำคัญ 3 เครือข่ายได้แก่ เครือข่ายในท้องถิ่น เครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยว และเครือข่ายภาครัฐ ซึ่งมีความจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุร่วมกัน โดยในระยะแรกควรมีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางประเพณีและศาสนาของไทย การส่งเสริมการจัดกิจกรรมในวันครอบครัว ตลอดจนการเปิดพื้นที่ให้มีการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ประการต่อมาคือการผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น บันได ห้องน้ำ ที่พัก ตลอดจนการปรับปรุงการจัดการข้อมูลและองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุร่วมด้วย ท้ายที่สุดคือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุต้องแบ่งบทบาทการดำเนินงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนในภารกิจที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการผลประโยชน์และการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3) ด้านรูปแบบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบนโยบายเพื่อให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุได้ ต้องอาศัยหน่วยงานที่มีอำนาจเพื่อกำกับบูรณาการนโยบาย ในกรณีนี้หากรัฐบาลจะตัดสินใจให้สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นเจ้าภาพหลักในการควบคุมกลไกการดำเนินงานทั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานในกำกับจะสามารถช่วยส่งเสริมให้นโยบายทั้งการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว การพัฒนาสิทธิประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ มีโอกาสที่จะบูรณาการการทำงานและพัฒนาไปอย่างประสบความสำเร็จมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่สำคัญจากการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าการมีภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Saowapa Pornsiripong and Khwanchit Sasiwongsaroj and Yongyut Burasit (2014) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้วัดในสังคมไทยสามารถกลายเป็นที่รองรับของกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ อาทิ การพัฒนาความพร้อมทางด้านกายภาพ การมีภาคีเครือข่ายการทำงาน เป็นต้น ซึ่งความจำเป็นที่ต้องอาศัยการบูรณาการเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก หรือการจัดหาบริการที่มากกว่าคนที่ยังมีอายุน้อยในวัยหนุ่มสาว ทั้งในเรื่องปัจจัยเชิงการพัฒนาพื้นที่เชิงกายภาพ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยสูงอายุ ดังนั้นความพยายามหรือความมุ่งมั่นในการจัดสรรงบประมาณไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยที่ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาเชิงกายภาพและการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ อาจนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดประสิทธิภาพได้

นอกจากนี้การศึกษาของ Korawan Sangkakorn and others (2015) ที่พบว่า รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุคือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดีคำนึงถึงความคุ้มค่าในการซื้อบริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่ระบุว่า การเก็บค่าเข้าชมผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรมีบุคลากรให้บริการแก่ผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม โดยสาเหตุดังกล่าวอาจมีแนวโน้มมาจากการที่นักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งมักจะไม่มีรายได้ที่เป็นประจำ ดังนั้นการจัดสรรค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวนั้น อาจมีความกังวลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้นการไปท่องเที่ยวที่ได้รับการบริการที่มีคุณภาพและมีความคุ้มค่าในการซื้อบริการ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีการเก็บค่าเข้าในราคาที่สูงมากๆ จึงอาจจะไม่เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

6. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นระดับนโยบายและระดับวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักนายกรัฐมนตรี ต้องเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดให้มีกิจกรรมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

2) กระทรวงมหาดไทย ต้องส่งเสริมให้สำนักงานจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่สำรวจแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงและจัดการองค์ความรู้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อยกระดับให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุได้ในอนาคต

3) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ต้องร่วมมือกับสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำหรับผู้สูงอายุ และครอบครัว เพื่อดึงดูดตลาดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีกำลังซื้อและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

References

- Razaq Raj, Kevin Griffin, and Nigel Morpeth. (2013). *Cultural Tourism, Wallingford*. Oxfordshire: CABI International.
- Chaeyoon Lim and Robert D. Putnam. (2010). Religion, social networks, and Subjective Well-Being. *American Sociological Review*. 75(6): 914-933.
- National Statistical Office of Thailand. (2014). *The 2014 Survey of The Older Persons in Thailand*. Bangkok: Text and Journal Publication.
- Waranya Patarasuk. (2009). *Research Methodology in Social Sciences*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Phra Suthirattanabundit (Suthit Oboun). (2017). *Religious and Cultural Consciousness of Histories and Culture in ASEAN Community*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Saowapa Pornsripong, Khwanchit Sasiwongsaroj, and Yongyut Burasit. (2014, January-June). Preparedness of Buddhist Temples for an Aging Society. *Journal of Language and Culture*, 33(1), 99-125
- Korawan Sangkakorn and Others. (2015). *Slow Tourism Attractions Potential Evaluation in Upper Northern that Suitable for Elder Tourists under Slow Tourism Attraction Development in Upper Northern for Elderly Tourists Programs*. Bangkok: National Research council of Thailand.
- Thee Tirachinda And Sombat Kanchanakit. (2014, January-April). Tourism Promotion for The Senior Japanese Tourist Market To Thailand. *Academic Journal Institute of Physical Education*, 6(1), 111-125